

Forst i okolice

Forst (Lausitz), Scheuno i wschodnie zaplecze miasta w latach 1933-1945

G.E.O.S. 1995 · Preuß et al. 1994 · Jürgen Scholz · archiwa / archives

Stan kwerendy: 4 września 2026 r.

<https://fundacja-rokita.eu/historia-regionu/iii-rzesza/forst-i-okolice/>

Nota redakcyjna: opracowanie ma charakter popularnonaukowy. Produkcja materiałów miotających jest opisana wyłącznie historycznie, bez receptur i parametrów wykonawczych. Pełny tekst pracy Jürgena Scholza z 2004 r. nie był publicznie dostępny w czasie tej kwerendy.

Jak czytać tę podstronę

Ta część serwisu nie ma być ogólnym opisem III Rzeszy. Jej przedmiotem jest konkretny krajobraz nad Nysą: Forst (Lausitz), jego wschodnie zaplecze, Scheuno i obszar późniejszego kompleksu DSC. Materiał łączy źródła miejskie, archiwalne i relacje świadków. Praca Jürgena Scholza z 2004 r. o

„Ausländereinsatz in Forst (Lausitz) 1939-1945” wyznacza ważny kierunek badawczy, ale jej pełnego tekstu nie odnaleziono w legalnie dostępnej bibliotece cyfrowej. Dlatego nie przypisujemy Scholzowi szczegółowych liczb ani list obozów, których nie możemy sprawdzić niezależnie. Potwierdzony jest natomiast sam tytuł pracy, autor, rok oraz późniejszy artykuł Scholza z 2006 r.

Fakt źródłowy

Forst pod rządami narodowego socjalizmu

Forst było znaczącym ośrodkiem przemysłowym na Dolnych Łużycach. Po 1933 r. życie publiczne i gospodarcze miasta zostało podporządkowane państwu narodowosocjalistycznemu, a po wybuchu wojny coraz mocniej potrzebom gospodarki wojennej. W historii lokalnej szczególnie ważne są trzy zjawiska, które należy rozpatrywać razem: prześladowanie mieszkańców uznanych przez reżim za wrogów, wykorzystywanie pracy przymusowej oraz rozbudowa zaplecza zbrojeniowego na wschód od Nysy. To właśnie ich przecięcie tłumaczy, dlaczego historia miasta nie kończy się na jego dzisiejszej niemieckiej części.

Fakt źródłowy

10 listopada 1938 r. - pogrom także w Forst

Oficjalny materiał miasta Forst wskazuje, że wydarzenia listopadowego pogromu 1938 r. dotarły do miasta 10 listopada. Żydowskie mieszkańcy byli pozbawiani praw, prześladowani i odbierano im podstawy egzystencji. Dzisiejsze Stolpersteine oraz miejskie uroczystości nie są więc jedynie ogólnym upamiętnieniem wydarzeń niemieckich, lecz odnoszą się do konkretnych rodzin mieszkających w Forst. Ten wątek jest istotny także dla dalszej historii wojennej: pokazuje, że przemoc systemu rozpoczęła się na długo przed nadejściem frontu w 1945 r.

Fakt źródłowy

Praca przymusowa była częścią codzienności regionu

Najbardziej bezpośrednim świadectwem jest relacja zachowana przez Dokumentationszentrum NS-Zwangsarbeit. Dwudziestoletni Polak opisywał wywiezienie do obozu w Schönforst na Łużycach, kartę pracy otrzymaną w Arbeitsamt w Forst, zakwaterowanie w baraku po 16 osób w izbie oraz prowadzenie pod strażą na miejsce pracy. Wprost podał, że pracował dla Deutsche Sprengchemie. Relacja łączy miejski urząd pracy, obóz, plac budowy i zakład w jeden system przymusowej mobilizacji ludzi.

Fakt źródłowy

Pamięć cmentarna pokazuje skalę problemu

Amtsblatt miasta Forst z 2010 r., powołując się na publikację ministerstwa Brandenburgii, informował o około 200 robotnikach przymusowych z okresu II wojny światowej pochowanych na Hauptfriedhof. W chwili sporządzenia tekstu 43 cudzoziemców było znanych z nazwiska. Utworzone „Zwangsarbeiterfeld” ma charakter miejsca pamięci. Liczba ta nie może być automatycznie utożsamiana z personelem DSC - dotyczy ofiar pracy przymusowej w Forst szerzej - ale dobrze pokazuje, że cudzoziemska siła robocza była trwałym elementem wojennego miasta.

Scholz: ważny drogowskaz, nie substytut źródeł

Katalog BLHA potwierdza pracę Jürgena Scholza z 2004 r., a bibliografia Museumsverein Forst odnotowuje jego artykuł „Der Ausländereinsatz in Forst 1939 bis 1945” z 2006 r. Dla Fundacji znaczenie tych pozycji polega przede wszystkim na uporządkowaniu pola badań: obozy, miejsca zakwaterowania, przedsiębiorstwa i grupy cudzoziemskich pracowników trzeba badać jako sieć obejmującą całe miasto. Do czasu pozyskania pełnej pracy Scholza każdy szczegółowy wykaz obozów na tej stronie musi jednak pochodzić z bezpośrednich akt, wiarygodnej relacji albo źródła instytucjonalnego.

Fakt źródłowy

Forst, Scheuno i DSC - jeden obszar funkcjonalny

Ekspertyza G.E.O.S. z 1995 r. rekonstruuje układ transportowy zakładu DSC położonego na wschód od Nysy. Główna droga dojazdowa prowadziła przez Scheuno od strony Forst-Berge, a transport kolejowy wiązał kompleks z rejonem Groß Bademeusel i większą siecią kolejową. Dla dzisiejszego czytelnika granica polsko-niemiecka może sugerować dwa odrębne światy. W czasie wojny był to jeden obszar funkcjonalny: miasto zapewniało urząd pracy, kolej, drogi, usługi i zaplecze, a rozległy kompleks przemysłowy potrzebował stałego dopływu ludzi i materiałów.

Fakt źródłowy

1945: zniszczenie miasta i przecięcie dawnej przestrzeni

Kronika miejska podaje, że po zakończeniu II wojny światowej 85% Forst leżało w gruzach. Rok 1945 był jednak nie tylko katastrofą materialną. Zakończył rządy narodowosocjalistyczne, przerwał wojenną produkcję i zmienił przebieg granicy państwowej. Nysa stała się granicą, przez co obszar, który wcześniej działał jako jeden układ miejsko-przemysłowy, został rozdzielony. Dzisiejsze Forst, Zasieki i Brożek zachowują różne fragmenty tej samej historii.

Metoda

Co jest potwierdzone, a co jeszcze wymaga pracy

Potwierdzone są: pogrom w Forst 10 listopada 1938 r.; obecność rozbudowanego systemu pracy przymusowej; konkretna relacja polskiego robotnika skierowanego do Deutsche Sprengchemie; pamięć około 200 robotników przymusowych na głównym cmentarzu; związki funkcjonalne miasta z kompleksem DSC oraz katastrofalne zniszczenie 1945 r. Nadal wymagają osobnej kwerendy pełne zestawienia wszystkich obozów, ich obsady, narodowości więzionych i dokładnego podporządkowania konkretnym przedsiębiorstwom. Fundacja nie łączy automatycznie każdego obozu odnotowanego w Forst lub Scheuno z DSC.

Źródła i weryfikacja

Hierarchia źródeł: akta i katalogi archiwalne oraz źródła instytucjonalne mają pierwszeństwo przed opracowaniami regionalnymi. Brak publicznego pełnego tekstu jest oznaczany wprost.

1. Jürgen Scholz, „Konzeption, Analyse und Erstellung eines journalistischen Produktes zum Thema: Ausländereinsatz in Forst (Lausitz) 1939-1945”, Berlin 2004 — rekord katalogowy BLHA.
<https://blha-bibliothek.brandenburg.de/>
2. Jürgen Scholz, „Der Ausländereinsatz in Forst 1939 bis 1945”, rocznik Museumsverein Forst, 2006 — potwierdzenie bibliograficzne.
<https://museumsverein-forst.de/wp-content/uploads/2020/07/Auflistung-Jahrb%C3%BCcher-von-Geisler.pdf>
3. Stadt Forst (Lausitz), materiał o upamiętnieniu Reichspogromnacht — oficjalne potwierdzenie, że wydarzenia pogromu dotarły do Forst 10 listopada 1938 r.
<https://www.forst-lausitz.de/gedenkveranstaltung-mit-der-stolpersteinverlegung-in-erinnerung-an-die-reichspogromnacht.175147.htm>
4. Stadt Forst (Lausitz), Chronik — informacja, że po II wojnie światowej 85% miasta leżało w gruzach.
<https://www.forst-lausitz.de/chronik.120414.htm>
5. Amtsblatt für die Stadt Forst (Lausitz), nr 4/2010 — ok. 200 robotników przymusowych pochowanych na Hauptfriedhof, 43 cudzoziemców znanych z nazwiska.
<https://www.forst-lausitz.de/sixcms/media.php/1019/Amtsblatt%20Teil%202.74005.pdf>
6. Dokumentationszentrum NS-Zwangsarbeit — relacja polskiego robotnika przymusowego: obóz Schönforst, urząd pracy w Forst, baraki i praca dla Deutsche Sprengchemie.
<https://www.dz-ns-zwangsarbeit.de/zeitzeugenarchiv/zeitzeugen-objekte/objekt-singleansicht/obj/98/?section=ankerdok>
7. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze / Szukaj w Archiwach, zespół 89/1299/0 — 67 przepustek oraz opis dziejów zakładu DSC w Zasiekach/Forst-Scheuno.
<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/zespol/-/zespol/64472>
8. G.E.O.S. Ingenieurgesellschaft mbH, „Ekspertyza dotycząca obiektu: Zakłady przemysłu zbrojeniowego - Fabryka amunicji i materiałów wybuchowych Forst”, Berlin/Hennigsdorf, 30.11.1995 — źródło lokalne projektu.
/historia-regionu/dsc-forst/informacje-techniczne/zrodla/GEOS_Rokita_J_Preuss_1995.pdf

Własność intelektualna autora Krzysztofa Bausa · 2026-09-04 18:17 CEST. Oznaczenie nie dotyczy cytowanych źródeł, dokumentów archiwalnych ani materiałów osób trzecich.